

A program részben az Emberi Erőforrások Minisztériuma megbízásából a Nemzeti Tehetség Program és az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő által meghirdetett NTP-TMV-M-B-0020 azonosítószámú pályázati támogatásból valósul meg.

.....
 .....
 .....
Tanuló neve és kategóriája **Iskolája** **Osztálya**

LII. Irinyi János Középiskolai Kémiaverseny

2020. január 23.

Iskolai forduló – I.b és I.c kategória

Munkaidő: 120 perc

Összesen 100 pont

A periódusos rendszer az utolsó oldalon található.

Egyéb segédeszközként csak toll és számológép használható.

Az Sz1. – Sz5. számolási feladatokat külön lapon oldd meg!

Feladatsor

Elmélet

E1. feladat

10 pont

Igaz vagy hamis? Írj I betűt az igaz, H betűt a hamis állítások mellé!

Egy adott héjon belül az azonos mellékvantumszámú pályák alkotják az alhéjakat.	
Az elektronok száma megadja az atom tömegszámát.	
A nátriumatom átmérője nagyobb, mint a nátriumioné.	
A gyémánt rétegrácsos szerkezetű.	
A kén-trioxid molekulájában kettő nemkötő elektronpár van.	
A periódusos rendszer egy periódusán belül az atomok rendszáma azonos.	
Egy molekulapályán legfeljebb két elektron lehet.	
A kovalens kötés mindig poláris.	
Az ammónia molekula síkháromszög alakú.	
A karbonátionokban a kötésszög 120°.	

E2. feladat

10 pont

A Magyarhoni Földtani Társulat *Az év ásványa* nevű programjának célja az ásványok népszerűsítése és az ismeretterjesztés. Évente három ásványt jelölnek, melyek közül internetes szavazás eredménye alapján kerül ki a nyertes. A 2020-ban kiválasztott ásvány nagy keménységű, fizikai és kémiai mállásnak ellenáll. A leggyakoribb börtartalmú ásvány, a földkéregben előforduló bór fő hordozója. Színes változatai közkedvelt drágakövek. A

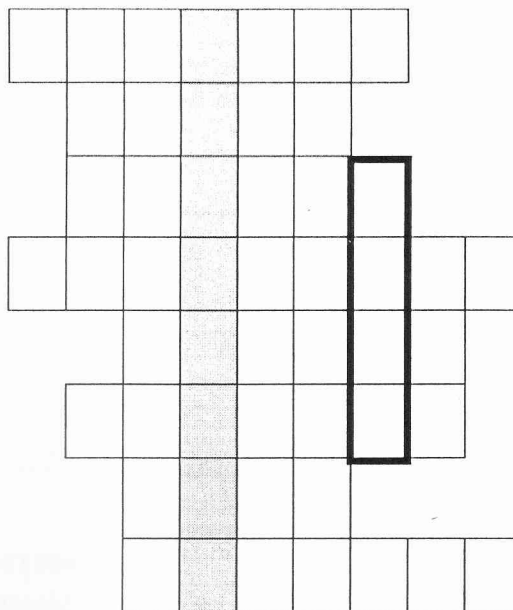
Feladatkészítők: Dóbéné Cserjés Edit, Forgács József, Lente Gábor, Márkus Teréz, Musza Katalin, Nagy Mária, Pálinkó István, Tóth Albertné, Tóth Imre

Szerkesztő: Ósz Katalin (oszk@gamma.ttk.pte.hu)

Lektorok: Nagy Mária, Várnagy Katalin

keresztrejtvény vízszintes soraiba beírva a meghatározásban szereplő elemek nevét a középső, árnyékolt oszlopból megtudhatod, hogy mi lett *Az év ásványa 2020* szavazás eredménye. (A bekarikázott rész pedig arra utal, hogy drágakököként *macskaszem*-jelenséget is mutat az ásvány.)

1. Atommagjában 78 proton van.
2. A legnagyobb elektronegativitású elem.
3. Alkáliföldfém, faközöldre festi a lángot.
4. Ezüstös színű könnyűfém, amely csomagolóanyagként a háztartásokban is megtalálható.
5. Oxidja – amit barnakőnek is neveznek – a hidrogén-peroxid bomlásának katalizátora.
6. Ionjai okozzák a víz keménységét.
7. Savakban oldva a hidrogén laboratóriumi előállítására használják.
8. Vegyjele Sb.

E3. feladat

12 pont

Töltsd ki a táblázatot!

	<i>szén-tetraklorid</i> (CCl_4)	<i>kén-dioxid</i> (SO_2)	<i>kén-hidrogén</i> (H_2S)
szigma-kötések száma			
pí-kötések száma			
nemkötő elektronpárok száma			
kötések polaritása			
molekula polaritása			
molekula térbeli alakja			
halmazállapota (25 °C; 0,1 MPa)			
molekulák közötti legerősebb másodrendű kölcsönhatás fajtája			

E4. feladat

18 pont

Töltsd ki a táblázat hiányzó celláit!

<i>kémiai jel</i>	<i>tömeg (g)</i>	<i>atommagok száma</i>	<i>protonok anyagmennyisége (mol)</i>	<i>rácsát összetartó erő</i>
O_2		$9,0 \cdot 10^{23}$		
Mg	73			
SiO_2	60			
	36	$3,6 \cdot 10^{24}$		hidrogénkötés
NaI		$6,0 \cdot 10^{22}$		
	4,0		2,0	diszperziós kölcsönhatás
	2,0		2,0	diszperziós kölcsönhatás

Számolás

Sz1. feladat

7 pont

A 20. század második felében a szőlő növényvédelmében jelentős szerepet játszott egy *bordói lé* elnevezésű szer. Ez egy oldat, amely 1,0 tömeg%-os réz-szulfátra (CuSO_4), valamint $0,013 \text{ mol/dm}^3$ koncentrációjú mésztejre (Ca(OH)_2) nézve. $0,30 \text{ m}^3$ bordói lében hány kg réz-szulfát és hány kg oltott mész (Ca(OH)_2) van? Feltételezhetjük, hogy a bordói lé sűrűsége ugyanannyi, mint a tiszta vízé. ($\rho(\text{víz}) = 1,0 \text{ g/cm}^3$)

Sz2. feladat

18 pont

Egy-egy ismeretlen gázt kell meghatározni az alábbi információkból. A halmazalkotó részecskék jelét (összegképletét, illetve vegyjelét) add meg!

- A) $0,2 \text{ mmol}$ -ja $44,4 \text{ mg}$ tömegű, nemesgáz .....
- B) elem, melynek sűrűsége $25 \text{ }^\circ\text{C}$ -on és $1,0 \cdot 10^5 \text{ Pa}$ nyomáson $2,9 \text{ g/dm}^3$ .....
- C) nemfém-oxid, melynek nitrogéngázra vonatkoztatott sűrűsége $1,0$ .....
- D) szénhidrogén, $1,0 \cdot 10^{23}$ db molekulája $5,0 \text{ g}$ tömegű .....
- E) nitrogéntartalma $63,64$ tömeg%, és még oxigént tartalmaz .....
- F) héliumra vonatkoztatott sűrűsége 10 , és széntartalma 90 tömeg% .....

Sz3. feladat

10 pont

Az építkezéseknél oltott meszet használnak a habarcs készítéséhez, amely a megszilárdulásakor szén-dioxidot köt meg.

- A) Írd fel a mészoltás reakcióegyenletét!
- B) Számítsd ki, hogy $2,5$ mázsa oltott mész előállításához mekkora térfogatú vízre van szükség! ($\rho(\text{víz}) = 1,0 \text{ g/cm}^3$)
- C) Írd fel a habarcs megszilárdulásakor lejátszódó kémiai reakció egyenletét!
- D) Számítsd ki, hogy legalább hány m^3 $25 \text{ }^\circ\text{C}$ -os, standard nyomású levegő szükséges $2,5$ mázsa oltott mész átalakulásához, ha a levegő $0,030$ térfogat% szén-dioxidot tartalmaz!

Sz4. feladat

9 pont

A magyar pénzforgalomban a jelenlegi legkisebb címlet az ötforintos, amelynek összetétele $75,0$ tömeg% réz, $4,0$ tömeg% nikkkel és $21,0$ tömeg% cink. Add meg egy ötforintosban az alkotórészek anyagmennyiség-arányát, ha tudjuk, hogy egy ötforintos pénzérme $4,20 \text{ g}$ tömegű. A húszforintos tömeg%-os összetétele ugyanaz, de a tömege $6,90$ gramm. Itt mennyi az alkotórészek anyagmennyiség-aránya?

Sz5. feladat

6 pont

$100,00 \text{ cm}^3$ $5,000$ tömeg%-os sósavoldatot készítettünk $11,70 \text{ cm}^3$ $37,00$ tömeg%-os oldat hígításával. Határozd meg a hígított oldat sűrűségét! $\rho(37,00 \text{ tömeg}\% \text{-os oldat}) = 1,180 \text{ g/cm}^3$.